

РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МИСТЕЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Наталія Віталіївна Ашихміна
Ден Сіює

Професійно-суб'єктна позиція майбутніх магістрів музичного мистецтва: сутність поняття

УДК 378.091.12:78-051
DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2023-2.1>

Наталія Віталіївна Ашихміна
кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри
вокально-хорової підготовки
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
ORCID: 0000-0001-8843-5217

Ден Сіює
аспірантка кафедри музичного
мистецтва і хореографії
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
ORCID: 0009-0007-2036-5882

У дослідженні акцентовано увагу на важливості вивчення проблеми формування професійно-суб'єктної позиції майбутніх магістрів музичного мистецтва. Здійснений теоретичний аналіз наукових джерел дозволив констатувати, що цей процес стає пріоритетним, вимагаючи від здобувачів активної художньо-освітньої діяльності та самовизначення в майбутньому професійному середовищі. Розглядаються ключові аспекти професійно-суб'єктної позиції: внутрішня здатність майбутніх фахівців до самовизначення, свобода вираження власної позиції та стратегічне проєктування професійного розвитку. Майбутні магістри музичного мистецтва характеризуються як особистості, здатні самостійно планувати та визначати власний вектор професійного становлення. Вивчення заявленої проблеми містить психологічні та педагогічні аспекти, а також акцентує увагу на галузь музичного мистецтва. Суб'єктність майбутнього магістра музичного мистецтва розглядається як характеристика його художньо-освітньої активності, головним елементом якої є суб'єктна позиція, в якій реалізуються суб'єктне ставлення до себе через призму майбутньої професійної діяльності. Професійно-суб'єктна позиція майбутніх магістрів музичного мистецтва є індивідуальною інтегральною характеристикою особистості, яка зумовлює визначення системи ціннісних пріоритетів особистісного та професійного самоусвідомлення й саморозвитку в процесі художньо-освітньої діяльності, що проявляється у проєктуванні індивідуальних стратегій реалізації професійного цілепокладання в музичній галузі. Професійно-суб'єктна позиція віддзеркалює спосіб саморозвитку та самореалізації, який проявляється у створенні власної системи способів професійної діяльності, напрацюванні особистісних критеріїв для визначення ефективності цієї діяльності та сформованості здатності до творчого проєктування стратегій особистісного та професійного розвитку.

Ключові слова: суб'єктність, професійна діяльність, цінність, саморозвиток, проєктування, стратегія, професійно-суб'єктна позиція, майбутні магістри музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Нині глобалізація та трансформація всіх галузей суспільства, як України, так і Китаю, вимагає від закладів вищої освіти змінювати та вдосконалювати вектори професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема і в галузі музичного мистецтва. Сьогодні виникла нагальна потреба у високоосвічених особистостях, здатних швидко ухвалювати вірні рішення та прогнозувати ймовірні наслідки. У зв'язку з цим, пріоритетним завданням сучасної мистецької освіти стає формування професійно-суб'єктної позиції майбутніх фахівців, що передбачає не пасивне очікування, а активну діяльність з опорою на себе, свій особистісний потенціал.

Труднощі, пов'язані з досягненням цієї освітньої мети, зумовлені не стільки тим, що професійна підготовка в межах закладу вищої мистецько-педагогічної освіти не може і не повинна бути зорієнтована на незмінювані зразки, стандарти та шаблони, скільки тим, що ці еталони можуть трансформуватися та вдосконалюватися не лише протягом десятиліть, а й дуже швидко та стрімко. У зв'язку з цим, актуальною стає ідея про те, що формування осіб як суб'єктів професійної діяльності в сучасну

епоху повинно передбачати динамічність суб'єкт-об'єктних відносин, сукупність яких утворює в своєму єднанні характерну для особистостей позицію. Як слідство, вивчення потребує проблема формування професійно-суб'єктної позиції майбутніх магістрів музичного мистецтва, яке слід розпочати з визначення сутності цієї позиції.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти проблеми суб'єктності особистості висвітлювали у своїх працях такі зарубіжні філософи, психологи та педагоги, як: Дж. Дьюї, А. Камю, К. Роджерс, Е. Фромм та інші. Зокрема, французький філософ і письменник А. Камю (Camus, 1999), автор праць з екзистенціалізму, вивчав питання свободи та сенсу життя, концентруючи увагу на індивідуальності особистості. Він підкреслював важливість індивідуальності в умовах визнання абсурдності світу. Кожна особистість, на думку А. Камю, повинна визначити власний сенс життя, незалежно від відсутності загального або об'єктивного сенсу, а суб'єктність може виявлятися через творчість та вираження власного внутрішнього світу в умовах абсурдності.

Е. Фромм (Fromm, 1994), німецько-американський психоаналітик і філософ, досліджував

питання особистісного розвитку та взаємодії із суспільством, висловлюючи думку про те, що свобода супроводжується відповідальністю. На думку вченого, формування суб'єктної позиції ґрунтується на усвідомленні особистої відповідальності за свої вибори та дії, а також на необхідності пошуку особистого сенсу життя.

Американський філософ і педагог, Дж. Дьюї (Dewey, 1929), підходив до проблеми формування суб'єктної позиції особистості як до невід'ємного елементу процесу освіти, в якому акцент робиться на досвіді, взаємодії та впровадженні індивідуального підходу до навчання.

Узагальнюючи умовиводи американського психолога К. Роджерса (Rogers, 1965), можна простежити акцент на внутрішньому розвитку індивідуальності людини, самореалізації та створенні позитивного внутрішнього образу себе, що сприяє особистісному зростанню та формуванню суб'єктної позиції.

Серед українських учених, які зосереджували увагу на проблемі формування суб'єктності особистості через ідею індивідуального підходу до освіти та врахування унікальності кожного індивіда та його особистісного потенціалу, слід виокремити І. Зязюна (Зязюн, 2000).

Питання розробки організаційно-методичних засобів, що сприяють формуванню суб'єктної позиції майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва через реалізацію творчих можливостей, висвітлено в дослідженнях таких вітчизняних педагогів у галузі мистецької педагогіки, як-от: Т. Дорошенко, А. Зайцева, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Саїк, Н. Сегеда, П. Харченко, О. Щолокова.

Т. Дорошенко (Дорошенко, 2016) вивчає суб'єктно-особистісний підхід із позиції теоретичної основи забезпечення ефективності підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. В дослідженнях А. Зайцевої зазначається, що «ствердження власної суб'єктності, знаходження контакту особистості з власною глибинною сутністю відбувається через культуру, а освіта, як невід'ємна складова і форма трансляції культури, має забезпечувати формування творчої, конкурентоспроможної, екзистенційно-вільної і одночасно відповідальної особистості майбутнього фахівця в галузі музичного мистецтва» (Зайцева, 2017, с.5).

Мета статті полягає у визначенні сутності поняття «професійно-суб'єктна позиція майбутніх магістрів музичного мистецтва».

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження є філософські та психологічні теорії діяльності, теорії та концепції, які розкривають проблеми людського буття, учіння про рефлексивну природу людської свідомості. Джерелами дослідження є фундаментальні положення: про людину як суб'єкт діяльності та її суб'єктність (М. Гайдеґґер, А. Маслоу, Ж.-П. Сартр та інші); про

рефлексивну природу свідомості та мислення особистості (Е. Гуссерль, Дж. Дьюї, Дж. Локк та інші); про єдність позиції та спрямованості людини (М. Бубер, А. Камю, К. Роджерс, В. Франкл та інші).

Суттєве значення в концептуальному плані мають: теорія цінностей, розроблена у філософських дослідженнях (Ф. Ніцше, А. Швайцер, М. Шелер та інші); основні положення методології мистецької педагогіки, теорії та методики музичного навчання (Л. Масол, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Г. Ніколаї, О. Реброва, С. Шип та інші); положення про сутність цілісного художньо-педагогічного процесу та його зумовленості трансформаційними процесами (О. Олексюк, О. Отич, А. Растригіна та інші).

Серед теоретичних методів використовувалися такі, як аналіз і синтез, абстрагування та конкретизація, порівняння та узагальнення. Зазначені методи використовувалися для уточнення поняття «професійно-суб'єктна позиція майбутніх магістрів музичного мистецтва».

Результати та їх обговорення. Трансформаційні процеси, які відбуваються в сучасному світі, вимагають від майбутніх магістрів музичного мистецтва не лише високого професійного рівня, грамотності, мобільності, але й сформованої суб'єктної позиції, яка б визначала їхнє місце в галузі музичного мистецтва та суспільстві. Сьогодні такі майбутні фахівці проходять інтенсивну фахову підготовку в закладах вищих мистецької освіти, де мають змогу розвивати свої творчі здібності, виконавські вміння, розширювати обсяг знань у галузі музичного мистецтва тощо. Вони можуть обирати спеціалізації в різних галузях, таких, як виконавство (за різним фахом), композиція, музикознавство або музична педагогіка. При цьому, майбутні магістри музичного мистецтва мають різноманітні кар'єрні цілі, зокрема такі, як: виступи у великих концертних залах, робота викладачами, музичними педагогами, дослідниками музики, аранжувальниками, звукорежисерами тощо. Тому поняття суб'єктності стає ключовим професійним фактором, що впливає на вектор формування особистісних рис та фахових якостей, які дозволять здобувачам вищої освіти вийти за межі стандартних рамок і зробити свій внесок у розвиток галузі музичного мистецтва.

Суб'єктність особистості Дж. Дьюї (Dewey, 1929) та Е. Фромм (Fromm, 1994) розглядали як якісну своєрідність індивіда, пов'язану з його цілепокладанням, свободою, відповідальністю та розвитком. Інший відомий психолог, К. Роджерс (Rogers, 1965), хоча не використовував сам термін «суб'єктність» у своїх дослідженнях, але розвивав ідеї, які можна тлумачити як розуміння цього феномена в даному контексті. Американський учений акцентував увагу на значенні внутрішньої мотивації, потреб, цілей, установок, емоцій, самовизначення особистості

в процесі вдосконалення та перетворення її як суб'єкта тієї чи іншої сфери діяльності.

Ж.-П. Сартр (Sartre, 1976) у своїх дослідженнях акцентував увагу на понятті «pour-soi» (для себе), яке вивчав з позиції суб'єктності та індивідуальної свободи і стверджував, що суб'єктна позиція визначає продуктивний характер діяльності особистості через спрямування на пізнання та перетворення культури й себе в культурі. Враховуючи думку вченого, можна зробити висновок про те, що мистецька, зокрема музична, освіта є «транслятором» і «перекладачем» культури як досвіду художньо-освітньої діяльності, необхідного для формування суб'єктної позиції майбутніх магістрів музичного мистецтва.

Український педагог І. Зязюн (Зязюн, 1997) вивчав феномен суб'єктності через категорію «суб'єктна позиція особистості» й акцентував увагу на активному і свідомому включенні індивіда в освітній процес. Умовиводи вченого свідчать про те, що суб'єктна позиція віддзеркалює індивідуальність педагога, суб'єктивність його особистісної позиції, вихід за межі діяльності, визначення перспектив подальшого саморозвитку, вектор свідомого та активного залучення до освітнього процесу та професійного саморозвитку.

Майбутній магістр музичного мистецтва як сформована та цілісна особистість є своєрідним складним конгломератом якісних рис, які взаємодіють для визначення її індивідуальності та міри професійної зрілості. Ключовим елементом цієї особистості є її внутрішня здатність до професійного самовизначення, яка означає глибоке розуміння фахових цінностей, переконань і прагнень. Мова йде не просто про прояв внутрішнього «Я», а й про активний процес формування власної ідентичності.

Іншим важливим аспектом є свобода вираження власної професійної позиції. Це проявляється через здатність чітко усвідомлювати основні характеристики майбутньої професії, аналізувати й узагальнювати художньо-освітню інформацію у процесі фахової підготовки, самостійно обирати поведінку, брати відповідальність за свої художньо-освітні вчинки з урахуванням особистих професійних цілей, цінностей і зовнішніх чинників.

Нарешті, в контексті формування професійно-суб'єктної позиції майбутніх магістрів музичного мистецтва важливо наголосити на проектуванні та реалізації стратегій мистецької освіти та фахової підготовки. Мова йде про планування власного професійного розвитку, усвідомлення особистих потреб у навчанні та безупинний пошук можливостей для самовдосконалення.

У студентському віці особливо проявляється виражене прагнення до професійно-особистісного саморозвитку. Саморозвиток особистості майбутнього магістра музичного мистецтва – це резуль-

тат організованого впливу художньо-освітнього процесу на систему взаємин здобувач-викладач-здобувач, у якій майбутній фахівець трансформується завдяки енергії своєї суб'єктності. Міра його суб'єктності залежить від ступеня професійно-суб'єктної позиції та залученості до процесу «співпереживання» іншим суб'єктам художньо-освітнього процесу.

Майбутня соціальна роль, а також усвідомлення її майбутніми магістрами музичного мистецтва впливають на сутність розуміння суб'єктності, надаючи їй нові характеристики. Порівняно із суб'єктною учнів, що обмежується самовизначенням їх як осіб, які вчаться, суб'єктність майбутніх фахівців отримує більш ширший контекст. Вона розглядається із професійно-суб'єктної позиції, тобто майбутні магістри музичного мистецтва – це не тільки особи, які здобувають мистецьку освіту, а ще є суб'єктами професійної діяльності в майбутньому. Це означає, що вони будуть виконувати певні розвивальні функції, зокрема сприяючи вихованню молодого покоління.

Проблема формування професійно-суб'єктної позиції в процесі фахової підготовки майбутніх магістрів музичного мистецтва акцентує увагу на реалізації пізнавальної функції мистецтва. Під час вивчення мистецтва здобувач, як суб'єкт освітньої діяльності, не лише інтелектуально осмислює художні образи, але й емоційно переживає їх. У багатовимірності змісту цих образів майбутні фахівці відкривають для себе щось особливе, що найбільше відповідає їх власним інтересам та світогляду.

Тьюторство викладачів визначає напрям художнього сприйняття майбутніх магістрів музичного мистецтва та допомагає їм осмислити індивідуальний контекст творів. Однак, якщо художнє світосприйняття викладачів і майбутніх фахівців не «збігаються», може виникнути ризик «гальмування» особистісного контексту у власному сприйнятті майбутніми фахівцями образного змісту музичних творів. Навпаки, суб'єктний підхід до осмислення художнього сенсу музичного мистецтва створює підґрунтя для забезпечення пізнавальної дії мистецтва і, що ще важливіше, для його трансформаційного впливу на суб'єктність майбутніх магістрів музичного мистецтва.

Таким чином, важливість взаємодії між світосприйняттями викладачів і здобувачів у контексті їх фахової підготовки підкреслюється не лише як важливий аспект художньо-педагогічного процесу, але й як ключовий фактор у формуванні професійно-суб'єктної позиції майбутніх магістрів музичного мистецтва.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Узагальнюючи вищезазначене, зазначимо, що суб'єктність майбутніх магістрів музичного мистецтва є характеристикою їх художньо-

освітньої активності. Більш того, головним елементом такої активності є суб'єктна позиція, в якій реалізуються суб'єктне ставлення до себе через призму майбутньої професійної діяльності. Отже, відбувається смислопошукова робота і, як слідство, в майбутніх магістрів музичного мистецтва коригується та «вибудовується» система ціннісних ставлень, відносин, установок, особистісних і професійних пріоритетів, що визначають, зокрема, проєктування, зміст та реалізацію художньо-освітніх стратегій і векторів фахової підготовки. Тому можна зробити припущення, що професійно-суб'єктна позиція майбутніх магістрів музичного мистецтва віддзеркалює спосіб саморозвитку та самореалізації, який проявляється у створенні власної системи професійних способів діяльності, напрацюванні особистісних критеріїв цієї діяльності, здатності до творчого проєктування особистісних і професійних стратегій.

Отже, професійно-суб'єктною позицією майбутніх магістрів музичного мистецтва можна вважати індивідуальну інтегральну характеристику особистості, яка зумовлює визначення системи ціннісних пріоритетів особистісного та професійного самоусвідомлення й саморозвитку в процесі художньо-освітньої діяльності, що проявляється в проєктуванні індивідуальних стратегій реалізації професійного цілепокладання в музичній галузі.

Перспективним стане вивчення професійно-суб'єктної позиції майбутніх магістрів музичного

мистецтва з урахуванням міри їх фахового ідентитету та готовності до взаємодії із сучасними викликами галузі мистецької освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорошенко, Т. (2016). Суб'єктно-особистісний підхід як теоретична основа забезпечення ефективності підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*, 3, 85-89.
2. Зайцева, А. (2017). *Художньо-комунікативна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва : теорія, методологія, методичні аспекти*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова.
3. Зязюн, І. А. (1997). *Краса педагогічної дії*. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу.
4. Зязюн, І. А. (2000). *Педагогіка добра : ідеали і реалії*. Київ: МАУП.
5. Camus, A. (1999). *Le Mythe de Sisyphé*. Paris: Editions Gallimard.
6. Dewey, J. (1929). *Experience and Nature*. New York: Dover Publications. <http://www.scienzepostmoderne.org/OpereComplete/Dewey.John..Experience%20and%20Nature%20%281925,%201929%29.pdf>
7. Fromm, E. (1994). *Escape from Freedom*. New York: Henry Holt & Co.
8. Rogers, C. R. (1965). Some Thoughts Regarding the Current Philosophy of the Behavioral Sciences. *Journal of Humanistic Psychology*, 5(2), 182-194. <https://doi.org/10.1177/002216786500500207>
9. Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person*. Houghton Mifflin.
10. Sartre, J.-P. (1976). *L'Être et le Néant. Essai d'ontologie phénoménologique*. Paris : Gallimard.

Professional-subject position of future musical art master's degree students: essence of the concept

Nataliia Vitaliivna Ashykhmina,
PhD of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Head of the Department of Vocal
and Choral Training
State Institution «South Ukrainian
National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»
ORCID: 0000-0001-8843-5217

Deng Xiyue
Graduate student of the Department
of Musical Art and Choreography
State Institution «South Ukrainian
National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»
ORCID: 0009-0007-2036-5882

In the research emphasis is placed on exploring the formation of the professional-subject position of future musical art master's degree students. The theoretical analysis of scientific sources has allowed us to observe that this process becomes a priority, requiring students to engage actively in artistic and educational activities and to define themselves in the future professional environment. Key aspects of the professional-subject position are considered, including the internal ability of future professionals for self-determination, freedom of expression of their own position, and strategic planning of artistic education. Future masters of musical art are characterized as integral personalities capable of independently planning and determining their own vector of professional development.

The examination of the stated problem includes psychological and pedagogical aspects, with a focus on the field of musical art. The subjectivity of the future master of musical art is seen as a characteristic of their artistic-educational activity, with the main element being the subjective position through which self-attitude is realized in the context of future professional activities.

The professional-subject position of future masters of musical art is viewed as an individual integral characteristic of personality, determining the system of value priorities of personal and professional self-awareness and self-development in the process of artistic-educational activity. This is manifested in the design of individual strategies for achieving professional goals in the musical field. It reflects a way of self-development and self-realization, expressed in the creation of a personal system of professional activities, the development of personal criteria for this activity, and the ability to creatively design personal and professional strategies.

Key words: subjectivity, professional activity, value, self-development, designing, strategy, professional-subject position, future masters of musical art.